

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Надежда Михайлова Михайлова [Маринчевска], Институт за изследване на изкуствата, БАН за гл. ас. д-р Гергана Георгиева Дончева, единствен кандидат в конкурса за заемане на академичната длъжност „доцент“ в професионално направление 3.1 Социология, антропология и науки за културата (балканско кино), обнародван в ДВ бр. 34/23.04.2021 г. за нуждите на секция „Култура на Балканите“

1. Оценка за съответствие с минималните национални изисквания.

Гл. ас. д-р Гергана Дончева предлага за оценка в конкурса монографията си „Солунският кинофестивал: история, предизвикателства и метаморфози“ (438 стр.), 11 статии и студии, публикувани в издания с научно рецензиране у нас и в чужбина (Сърбия, Румъния, Словения, Великобритания) и справка за цитиранията от академични издания с научно рецензиране в български и чуждоезични издания. От тях е видно, че кандидатът надхвърля необходимия брой точки за заемане на академичната длъжност „доцент“. Макар д-р Дончева да не е попълнила таблицата по т. Е, от другите документи по конкурса е видно, че тя е участник и в три сериозни научни проекта, финансирани от Фонд „Научни изследвания“ и от Национален фонд „Култура“, както е и член на Програмните комитети на две международни научни конференции, с което значително увеличава приносите си за заемането на академичната длъжност „доцент“.

2. Изследователска дейност и приноси.

През годините след защитата на докторската си дисертация гл. ас. д-р Гергана Дончева се доказва пред научната, професионалната и филмова общност като задълбочен специалист в областта на филмовото изкуство и по-специално – като вещ познавач на балканското кино. Тези качества са резултат от дългогодишни изследвания, научно постоянство и способност за творчески анализ не само на нивото на тематично-стилистичната оценка, но и на теоретично, културологично, типологично и жанрово-стилистично осмисляне, което придава дълбочина и оригиналност на нейните текстове.

Монографията „Солунският кинофестивал: история, предизвикателства и метаморфози“ е хабилитационен труд с оригинални авторски приноси. Изборът на темата на пръв поглед може да бъде преценен като регионален (или локален), но текстът на монографията определено опровергава такова възможно отношение. Д-р Дончева строи структурата на монографията в серия от стесняващи се концентрични кръгове, започвайки от глобално-

теоретичните възгледи за фестивалния феномен като цяло. Тя анализира в теоретичен план културологичното, социалното и политическото значение на явлението „фестивал“, като прави препратки към най-значимите европейски и световни събития във филмовия свят. Те, според нейния анализ, далече не се изчерпват като социално въздействие с „червените килими“, по които вървят звездите, а създават значими социални и културни нагласи в обществата. Стартирайки още с Венецианската *Мостра* през 1932 г. – начинание на фашисткото правителство на Бенито Мусолини – Гергана Дончева проследява и културните политики на най-реномираните европейски фестивали като Кан, Берлин, Локарно, Сараево, дори София филм фест, за да открие спецификата на Солунския фестивал.

Анализът на *функциите* на кинофестивала като обществено събитие има приносно значение не само за кинознанието, но и като цяло за хуманитарните науки, има. Д-р Гергана Дончева формулира 7 функции на фестивала като такъв, аргументирайки своята концепция с детайлно историческо познание за практиката на отделните филмови фестивали в широк времеви и географски диапазон. В случая е важно да подчертая, че всяка една от функциите, присъщи на фестивалите – откриването на нови оригинални таланти, придобиването на културен престиж, предефинирането на световния киноканон, политическа ангажираност, формиране на синефилска публика и т.н. са огледани от д-р Дончева в критичен план – с обективна оценка на положителните, но и на отрицателните въздействия от способността на влиятелните кинофестивали да упражняват дискурсивен контрол. Интересен акцент е проследяването на взаимоотношенията между европейското и американското кино във фокуса на фестивалното промотиране с поставянето на концептуални разлики между холивудския мейнстрийм и независимото американско кино. Внезапно възникващите и стихващи интереси към екзотични кинематографии, като иранската, корейската, румънската и т.н. са също коментирани като част от (сравнително) дългосрочни политики.

Солунският кинофестивал, като централна тема на изследването, е плодотворен обект за научен анализ, защото заема средищна позиция в редица отношения. Форумът има достатъчно дълга история (без да е от първите в Европа), има значим авторитет (без да е от най-бляскавите събития), отворен е към световния филмов процес, но същевременно поставя основния си акцент върху балканското и гръцкото кино, като намира собствен баланс между глобалното, регионалното и националното (с различна тежест в историческото си развитие). Д-р Гергана Дончева с вещина успява да анализира сложната

амалгама между глобалното, европейско, регионално, локално, национално, като успява да открие противоречията и съперничествата между тях в различните исторически периоди. Авторката проследява паралелно развитието на фестивала и развитието на гръцкото кино. Качество и принос във втората глава на монографията е историографското, влизащо в детайли, изследване на гръцкото кино, огледано както в контекста на европейския и световен филмов процес, така и в контекста на политическото, икономическото и социално развитие на гръцката държава, включвайки сътресенията от „режима на полковниците“ и раждането на „новото гръцко кино“. Д-р Дончева успява да проследи през годините нишката на авторските индивидуалности в Гърция, откроявайки отликите между такива международно известни автори като Тео Ангелопулос, Динос Димопулос, Панделис Вулгарис и много други, а по-късно и номинирания за „Оскар“ Йоргос Лантимос или Атина Рахил Цангари – представители на *гръцката* „странна“ вълна от новия XXI век. Авторката успява да очертае връзките между тематичното, жанрово и стилистично развитие на гръцкото кино и доминиращите политики на различни нива – държавнически и фестивални – осмисляйки тяхната сложност и често противоречивост на резултата от културните политики.

Много важен акцент в монографията е и проследяването на влиянието и значението на личностите, оглавявали Солунския кинофестивал. Принципите на селекция, подкрепата на една или друга група филмови творци, провеждането на дадена културна линия, наградната политика и т.н. са огледани като инструмент за селекция и пресяване на реалните артефакти, които да останат в националната памет като културна ценност.

Д-р Дончева отделя и цяла глава за презентацията на българското кино на Солунския кинофестивал, като анализът е ситуиран в контекста на българо-гръцките отношения в исторически план още от времето на Втората световна война до днес. Изявени са моделите на институционално (но не на всяка цена идеологически) обусловената селекция от българска страна по време на комунистическия период и конкурентния принцип на апликиране на частните продуценти. В проучването на по-ранните исторически периоди д-р Дончева широко ползва архивни източници на Генералното консулство в Солун, изпращани като информация до Министерство на външните работи, които за пръв път се публикуват обобщено в табличен вид в Приложението и са от особен интерес за следващи изследователи.

Хабилитационният труд на гл. ас. д-р Гергана Дончева „Солунският кинофестивал: история, предизвикателства и метаморфози“ е оригинално и задълбочено теоретико-историческо изследване със съществен принос както в българското кинознание, така и в областта на обществените науки и балканистиката.

Представените за конкурса студии и статии на гл. ас. д-р Гергана Дончева показват, че тя е водещ специалист в областта на балканското кино – сръбско, хърватско, словенско, македонско, гръцко, румънско, турско и не на последно място – българско. По-голямата част от статиите са свързани с развитието на балканските кинематографии след падането на Берлинската стена. Същевременно голям интерес за авторката представлява именно сравнението как отделните балкански творци рефлектират върху недалечното тоталитарно минало на страните си (*The figures of the communist power in (post-)Yugoslav and in new Bulgarian cinema*). Националната идентичност (*The cinematic Macedonia between exoticism and propaganda*) също е централен проблем в полезрението на Дончева като изследовател. Проблемът за самоекзотизирането или (не)съзнателното търсене на модели, отговарящи на фестивалните западни клишета и представи (*Доколко балкански са образите на самопредставяне в киното на Балканите?*) е фундаментален за посткомунистическите страни. Д-р Дончева аналитично описва болезнения и драматичен процес, в който продуценти и творци „нагаждат“ сюжетите на филмите си с надежда, че ще бъдат отличени на международните кинофестивали по инерцията на „румънската нова вълна“, репрезентирайки новите реалии на страните си единствено в най-мрачния сегмент на палитрата в минималистичен стил. Качество на всички текстове е умелото прокарване на паралели и открояването на сходни явления в различни кинематографии. Българското кино в повечето от статиите е съпоставено с процесите в другите балкански кинематографии (*Bulgaria: Reframing Contemporary Arthouse and Mainstream Cinema*). Публикациите на д-р Дончева показват не само широкото познаване на артефактите и процесите в кинематографиите на различните балкански страни, но и уменията ѝ да типологизира и съотнася отделните филмови произведения към по-обща явления. Анализът на творчеството на отделни ярки режисьори – Джейлан, Манчевски, Кустурица, Гърдев, Лазаров и много други придава плътност и достоверност на цялостната картина.

Същевременно д-р Дончева демонстрира познания и аналитичен подход и към световното жанрово кино (*Сезонът на вещицата: Киномитология на магическото; Феноменът „Здрач“: За еволюцията на образа на вампира в световното кино*) като уверено навлиза в моделите на холивудските неомитологии.

3. Проектна, преподавателска, експертна дейност

Гл. ас. д-р Гергана Дончева е участник в два проекта на Фонд „Научни изследвания“ – „Солун и българите: история, памет, съвремие“ (2017-2020) и „Югоизточна Европа между Запада и Изтока: икономика, политика и култура през периода 19-21 век“ (2012-2014), както и в проект, финансиран от НФ „Култура“ „Сто години българско кино: Значими теми в игралното кино и тяхното отразяване в кинопериодиката“ (2015). Била е преподавател в магистърска програма „Етнология“ на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“, член е на програмния комитет на две международни научни конференции – в Сърбия и Румъния, автор е като експерт на множество рецензии и препоръки, била е водещ на пресконференции на професионални форуми – национални кинофестивали и др., била е член на международни журита на кинофестивали. Член е на ръководството на гилдия „Кинокритика“ към Съюза на българските филмови дейци, член е на Съюза на българските журналисти и на Българската филмова академия. Печелила е международни грантове за участия и специализации в Норвегия, Босна и Херцеговина, Германия и Сърбия.

4. Лични впечатления

Познавам Гергана Дончева като задълбочен и ерудиран учен-изследовател със сериозно и прецизно отношение към работата. Тя е изключително коректна и добронамерена колега, винаги допринасяща за ведрата атмосфера в общуването – качества, които заслужено печелят уважение в научната и професионална общност.

Заключение:

Приносите и обемът на хабилитационния труд, както и задълбочеността и оригиналността на идеите в публикациите на гл. ас. д-р Гергана Дончева ми дават основание да смятам, че тя има всички качества да ѝ бъде присъдена академичната длъжност „доцент“. Ще гласувам положително.

проф. д-р Надежда Михайлова [Маринчевска]

София, 19.08.2021